

ми середньотермінового і поточного планування їх обсягу, що сприятиме виконанню стратегічних завдань соціально-культурного розвитку суспільства.

Література:

1. Бюджет-2012: консервативний та збалансований // Урядовий кур'єр. – 2012. – №8. – 17 січня. – С. 3.
2. *Фещенко Л. В.* Вдосконалення бюджетного планування і прогнозування / Л. В. Фещенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – №34. – С. 154–157.

Ясеновська Т. Б.

викладач кафедри фінансів

БЮДЖЕТОФОРМУЮЧА РОЛЬ ПОДАТКІВ НА СПОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ

Однією із складових стадії виконання державного та місцевих бюджетів є забезпечення своєчасного та повного надходження доходів. Найбільшу питому вагу серед різних видів доходів займають податкові надходження. В структурі ж останніх високу фіскальну ефективність демонструють податки на споживання, податкова база яких є менш чутливою до змін в економічному розвитку країни, ніж база податків на доходи.

Суттєву бюджетоформуючу роль серед податків на споживання відіграють податок на додану вартість, акцизний збір (з 2011 р. акцизний податок) і мито. Податок на додану вартість і мито – це загальнодержавні податки, які є власними доходами Державного бюджету України. Надходження ж від акцизного податку є регулюючими доходами бюджетів, тобто власними доходами Державного бюджету України, які частково передаються бюджетам нижчого рівня для їхнього збалансування у вигляді процентних відрахувань.

Динаміку обсягів та структури мобілізованих податків на споживання до бюджетів різних рівнів характеризують дані таблиці 1.

Так, впродовж 2008 – 2010 рр. доходи Державного бюджету України зросли на 4,5% і досягли 233,99 млрд. грн. У їхньому складі надходження

податків на споживання збільшилися на 5,6%, а їх питома вага зросла до 52,5%, що свідчить про стабільність та вагомість даного джерела доходів. Абсолютна сума доходів місцевих бюджетів України зросла на 9% і сягає 80,52 млрд. грн. Частка податків на споживання в ній збільшилася в 6 разів. Таке стрімке зростання стало результатом вжиття урядом заходів компенсаторної податкової політики, що включала значне підвищення ставок акцизного збору на тютюнові вироби, спирт, лікєро-горілчані вироби, пиво, дизельне пальне та легкові автомобілі.

Серед податків на споживання найбільшими за обсягами є надходження податку на додану вартість, які, однак, за період 2008-2010 рр. зменшилися на 6,3%, а їх частка в доходах Державного бюджету України впала на 4 в. п. (з 41% до 37%). Причинами такої ситуації стали зниження виробництва у реальному секторі економіки та скорочення імпорту товарів.

Таблиця 1

Динаміка надходжень податків на споживання до державного та місцевих бюджетів України за 2008–2010 рр.*

№ з/п	Показники	Роки			Відхилення (08/10)	Темпи росту, разів (08/10)
		2008	2009	2010		
1.	Всього доходів, млрд. грн. у тому числі	297,89	288,58	314,51	+16,62	1,06
1.1	державного бюджету - млрд. грн.	224,02	217,55	233,99	+9,97	1,04
	-%	100	100	100	-	-

* Розраховано автором на основі звітів Державного казначейства України про виконання Державного та місцевих бюджетів України за 2008–2010 рр..

Продовж. табл. 1

1.2	місцевих бюджетів - млрд. грн.	73,87	71,03	80,52	+6,65	1,09
	-%	100	100	100	-	-
2.	Податки на споживання, млрд. грн. у тому числі	117,0	112,94	123,54	+6,54	1,06
2.1	до державного бюджету - млрд. грн.	116,9	112,6	122,84	+5,94	1,05
	-%	52,18	51,75	52,5	+0,32	1,01
2.2	до місцевих бюджетів - млрд. грн.	0,1052	0,3499	0,7	+0,6	6,61
	-%	0,14	0,49	0,87	+0,73	6,21
3.	Податок на додану вартість, до державного бюджету - млрд. грн.	92,1	84,6	86,32	- 5,78	0,94
	-%	41,11	38,88	36,89	- 4,22	0,9
4.	Акцизний збір, млрд. грн. у тому числі	12,8	21,64	28,32	+15,52	2,22
4.1	до державного бюджету - млрд. грн.	12,7	21,3	27,62	+14,92	2,17
	-%	5,66	9,79	11,8	+6,14	2,08
4.2	до місцевих бюджетів - млрд. грн.	0,1052	0,3499	0,7	+0,6	6,61
	-%	0,14	0,49	0,87	+0,73	6,21
5.	Мито, до державного бюдже- ту - млрд. грн.	12,1	6,7	8,9	- 3,2	0,74
	-%	5,4	3,07	3,8	-1,6	0,7

Обсяг акцизного збору у 2010 р. становив 28,32 млрд. грн. і порівняно з 2008 р. збільшився у 2,2 разів. Як демонструє динаміка податкових надходжень акцизу за окремими групами підакцизних товарів, це відбулося передусім за рахунок тютюнових виробів. Протягом 2008 – 2010 рр. специфічні ставки акцизного збору на сигарети з фільтром були збільшенні в 6,4 разів (від 14 грн./1000 шт. до 90 грн./1000 шт.), на сигарети без фільтра – у 8 разів (від 5 грн./1000 шт. до 40,25 грн./1000 шт.), а ставка у відсотках до обороту з реалізації продукції була підвищена на 12,5 (від 12,5% до 25%) та 7,5 (від 12,5% до 20%) в. п. відповідно. Внаслідок розподілу надходжень від акцизного збору між бюджетами різного рівня протягом 2008-2010 рр. до місцевих бюджетів надходило лише від 0,7 до 2,5% цього податку. Такі підходи держави вважаємо невиправданими, оскільки роль ор-

ганів місцевого самоврядування і територіальних громад у мобілізації даного податку є визначальною.

Скорочення спостерігаємо впродовж 2008-2010 рр. за надходженнями від мита. Якщо в 2008 р. було мобілізовано 12,1 млрд. грн. цього податку, то в 2010 р. його обсяг зменшився до 8,9 млрд. грн. Це слід пов'язувати переважно з виконанням Україною зобов'язань щодо вступу до Світової організації торгівлі. В умовах поглиблення міжнародної економічної інтеграції роль мита як джерела доходів бюджету держави поступово скорочується. Цього вимагає забезпечення вільного руху товарів між країнами – членами СОТ.

Таким чином, податки на споживання в Україні відіграють досить суттєву бюджетоформуючу роль. Жодна інша група податків не забезпечує можливостей акумуляції таких надходжень. Окрім того, вони мають значні резерви нарощування, зокрема, враховуючи мізерність їх питомої ваги в доходах місцевих бюджетів.

Отримати додаткові надходження від податків на споживання до державного бюджету можна в результаті:

- скорочення податкових пільг з податку на додану вартість, що сприятиме зменшенню нерівності оподаткування різних суб'єктів господарювання;

- удосконалення механізмів бюджетного відшкодування негативного сальдо податку на додану вартість;

- вжиття заходів з виведення виробництва підакцизних товарів із неофіційного сектору економіки;

- посилення боротьби з увезенням на митну територію України контрабандних підакцизних товарів;

- розширення переліку підакцизних товарів за рахунок ювелірних виробів класу «люкс» та інших предметів розкоші.